

Honig

LAGEDIJK 80 1544 BJ ZAANDIJK TEL. 075-6217626
OPEN: 13-17 UUR DAGELIJKS MA EN ZA GESLOTEN

Breethuis

AFSPRAKEN BUITEN OPENINGSTIJDEN, ARRANGEMENTEN EN ONTVANGSTEN:
MEVROUW G. SOUFAN (075)-6121566 OF TIJDENS DE OPENINGSTIJDEN BIJ HET HONIG BREETHUIS

Herstart Nieuwsbrief

Na de wisseling van bestuursleden van de Vereniging tot instandhouding en uitbreiding van de oudheidkundig verzameling Jacob Honig Jsz. Jr. in 2002 stagneerde de regelmatige verschijning van de Nieuwsbrief van het Honig Breethuis. Juist bij de nieuwe algemene ledenvergadering wordt de draad weer opgepikt, in het bewustzijn dat dit wel erg lang duurde. Vanaf nu zal de Nieuwsbrief verschijnen als een kwartaaluitgave, zij het niet altijd in een omvang van vier pagina's, zoals dit exemplaar. Heeft u suggesties voor de inhoud, dan houden wij ons aanbevolen.

Het redactie-adres: Jan Pieter Woudt Tekst, Annemieke Emond, Lagedijk 142 B, 1544 BL Zaandijk.
Telefoon: (075) 6280853. Mail: annemieke@jpwoudt.nl

Henk de Wit: een beheerder gaat met pensioen

'Het was een voorrecht hier te wonen'

Achttien jaar lang woonden Henk en Corrie de Wit in een museum. Nu zijn ze op zoek naar een ander onderkomen. Henk de Wit: 'Dat is gek, als je zo lang op zo'n bijzondere locatie hebt gewoond. Natuurlijk, het wonen hier heeft ook nadelen. Maar al met al was het een voorrecht.'

Henk de Wit werkte bij de winkel van Jo Louw in Koog aan de Zaan, toen hem in 1984 werd gevraagd of hij ervoor voelde om beheerder en bewoner van de – toen nog – Zaanlandse Oudheidkamer te worden. Henk: 'Dat verzoek kwam via de familie Schoone, de toenmalige beheerders van het pand. Zij waren kennissen en kenden daardoor mijn interesse voor de Zaanse geschiedenis. Daarmee ben ik van huis uit opgegroeid. De Zaanstreek was de grote hobby van mijn vader, en hij had een grote Zaanse bibliotheek. Al vroeg wist hij ook mij te enthousiasmeren voor zijn passie.' Corrie en Henk hoefden niet lang na te denken over het aanbod. Vol enthousiasme betrokken zij hun nieuwe onderkomen. Henk: 'Dat was wel even wennen. Ons gedeelte is vrij klein, en natuurlijk heb je minder privacy dan de meeste mensen. Maar het is ontzettend leuk om omringd te worden door zoveel pracht en praal.'

Eigen verhaal

Henk deed verschillende cursussen en werd goed begeleid door de familie Schoone. 'In het begin liep ik mee als zij mensen rondleidden. Ik luisterde en keek hoe zij het deden, en al gauw werd ik zelf voor de leeuwen gegooid. Natuurlijk neem je dingen over van je voorgangers, maar al snel voegde ik dingen toe en kortte ik andere verhalen in. Iedereen doet het op zijn of haar eigen wijze. Je hebt een persoonlijke manier van

vertellen en natuurlijk ook eigen voorkeuren en interesses – daarover vertel je automatisch wat meer. Maar je speelt ook in op de mensen die je rondleidt. Je voelt vanzelf aan waar de belangstelling van de desbetreffende groep naar uitgaat. Je ziet mensen soms tijdens je verhaal afhaken, of juist heel enthousiast reageren. Met groepen kinderen ga je wéér anders om. Wij hebben bijvoorbeeld op zolder een doodskist van een uitgeholde boomstam, met daarin wat botten. Dat is een topstuk voor kinderen. Zij vinden dat reuze spannend, en het commentaar is navenant: "Hé, ze hebben hier een dooie."

Thee in tuin

Een van de leukste kanten van zijn vak vond Henk de contacten met de bezoekers, zoals hij dat nu als vrijwilliger nog steeds vindt. 'Je ziet en spreekt mensen van over de hele wereld. Ik spreek redelijk Engels en Duits en Corrie redt zich aardig in het Frans, maar als er bijvoorbeeld Japanse bezoekers zijn, dan komt er wel wat handen- en voetenwerk aan te pas. Het kwam regelmatig voor, dat het zó goed klikte met mensen die hier kwamen, dat we na afloop van de rondleiding op bijvoorbeeld een stille zondagmiddag nog een kopje thee met hen dronken in de tuin aan de Zaan. Dat is voor mensen van buiten de streek een fantastische ervaring.' ■

Henk de Wit
In 1994 tijdens
"Zaandijk 500"

'In het Honig Breethuis voel ik me echt thuis'

Hanneke Postmus besloot per 1 januari jl. te stoppen met haar werk in het basisonderwijs. Zij maakte gebruik van de zogeheten prépensioenregeling. Bij het Honig Breethuis had ze al sinds de vorige jaarvergadering een deel van de functie van Leonoor Olde op zich genomen. Hanneke: 'Het is niet mogelijk om Leonoor voor honderd procent op te volgen. Zij was zo'n enorme duizendpoot. Daarom is haar functie opgedeeld in twee delen. Jan Pieter Woudt is nu secretaris en ik coördineer de vrijwilligers en fungeer als een soort intermediair tussen hen en het bestuur. Gelukkig blijft Leonoor betrokken bij alles wat we doen, en blijft ze de zondagmiddagactiviteiten regelen.'

Een donderdagmiddag in het Honig Breethuis. Hanneke is er in het gezelschap van Ina Molenaar, één van de nieuwe vrijwilligers, die zij begeleidt. Ze staan klaar om bezoekers te ontvangen, maar die laten nog op zich wachten. Hanneke: 'Het Honig Breethuis is nu vijf middagen in de week open voor bezoek. De rondleidingen worden geheel door vrijwilligers verzorgd. We hebben een ploeg van zo'n dertig personen, en dat is fantastisch. Er is nu zelfs even een stop op de aanmeldingen. Iedere vrijwilliger komt niet eens één keer in de maand aan de beurt. Dat maakt dit werk zo prettig: je kunt precies aangeven wanneer je beschikbaar bent en het is niet zo erg als je bent verhinderd. Het fijne van de grote groep is bovendien, dat er bij de feesten en recepties die tegenwoordig in het Honig Breethuis kunnen worden gegeven, altijd extra vrijwilligers inzetbaar zijn.'

Leren

Eens in de maand komen alle vrijwilligers bij elkaar. De even maanden worden gebruikt om te vergaderen en ervaringen uit te wisselen. In de oneven maanden wordt er wel eens een spreker uitgenodigd. Hanneke: 'Dat is bijvoorbeeld Simon Honig; hij werkt op de textielafdeling van het Openlucht Museum in Arnhem. Van hem kunnen wij een hoop leren, bovendien is zo'n bijeenkomst ontzettend leuk. En laatst werden we rondgeleid door het Zaans Museum en kregen we een kijkje achter de schermen – ook dat was een bijzondere ervaring.'

Onderwijzeres

De jarenlange onderwijservaring komt Hanneke in het Honig Breethuis goed van pas, zowel bij de rondleidingen als bij het begeleiden van nieuwe vrijwilligers. Zij zegt: 'Ik ben gewend voor groepen te staan. Bij rondleidingen is dat natuurlijk handig,

maar ook als er nieuwe vrijwilligers moeten worden ingewerkt.' Hanneke is blij met alle vrije tijd die ze sinds haar prépensioen heeft. 'Ik vind het heerlijk om allerlei dingen te doen. Zo ben ik lid van een museumclub, waarmee we onder begeleiding van een museummedewerker iedere keer een andere tentoonstelling in het Rijksmuseum bezoeken. Het is altijd weer een verrassing wat het wordt. Door mijn betrokkenheid bij het Honig Breethuis kijk ik natuurlijk met extra aandacht hoe iemand anders een rondleiding geeft. Daarnaast lees ik veel over het leven in de negentiende eeuw. Ik wip regelmatig even binnen in het Honig Breethuis. Ik voel me er echt thuis, zoals trouwens geldt voor alle vrijwilligers.'

Hanneke Postmus,
coördinatrice
vrijwilligers.

AAN HET EINDE VAN 2002
WERD DE GROEP VRIJWILLI-
GERS VAN HET HONIG
BREETHUIS GENOMINEERD
VOOR DE VRIJWILLIGERS-
PRIJS VAN DE GEMEENTE
ZAANSTAD, EEN PRIJS DIE
SPECIAAL IN HET LEVEN IS
GEROEPEN OM HET
BELANG VAN VRIJWILLI-
GERSWERK TE BEKLEMTO-
NEN EN DE MENSEN DIE
DIT WERK DOEN TE EREN.
DE VRIJWILLIGERS VAN HET
HONIG BREETHUIS EINDIG-
DEN BIJ DE EERSTE DRIE. ■

Enige verhalen bij twee portretten

In het Honig Breethuis is een groot aantal portretten te bekijken – bekend is de ‘galerij’ in de Zaankamer. De collectie bevat aanmerkelijk meer pastels, schilderijen enzovoort dan hier kunnen hangen – de families Honig en Breet waren omvangrijk en vooraanstaand. Sommige portretten bevinden zich in het Zaans Museum (al dan niet in depot), andere kregen een ‘achterafplekje’ in het Honig Breethuis. Dat laatste kan geheel in de historische lijn zijn.

In het gangetje naar de woning van Henk en Corrie de Wit hangt een portret van Grietje Nen. De familie vond haar niet de knapste (oordeelt u zelf); daarom mocht haar beeltenis in het verleden niet bij de portretten van de andere ‘Breetten’ hangen. Het plekje in de gang is in feite een ‘promotie’ voor Grietje – in het verleden hing haar portret in het inzetkamertje op zolder.

Claas Honig

De schoonmoeder van Grietje Nen was Maartje Honig. Zij was een tante van Claas Gerritszoon Honig (1745-1813), van wie een in 1779 door Rienk Jelgerhuis gemaakt portret in het depot van het Zaans Museum berust. Zo kreeg het portret van Grietje Nen uiteindelijk een prominenter plekje dan dat van deze Claas Honig, terwijl hij toch een voor-naam man was. Hij werkte op enig moment met dertig oliemolens (bij zijn dood waren dat er twintig), was reder ter walvisvaart en eigenaar van een lijmkokèrij en prutterij (waar uit bezinskel van walvistraan goede traan werd gekookt), bezat voor het onderhoud van dit alles een eigen timmerwerf, en werd in 1773 met Jan Agges Kool eigenaar van papiermolen De Bonsem. Zonder de tierciering van de Fransen zou zijn kapitaal bij zijn dood ruim drie miljoen gulden hebben bedragen. Claas Honig bekleedde verscheidene functies: president van het college van gecommiteerden van het brandcontract van oliemolens aan de Zaan, parlamentsheer te Koog, municipaal en rekenmeester van de Banne van Westzaan, en doopsgezind kerkenraadslid te Koog en Zaandijk.

Bakkerszoon

Claas Honig trouwde met Machteltje Appel. Over twee van hun dochters valt het een en ander te vertellen. Marijtje was verloofd met Dirk Vis Jansz., die in 1794 stierf, kort nadat Marijtje de verloving had beëindigd. Dit wordt ruim besproken in het toneelstuk ‘De Bloem van Zaandijk’. Trijntje Claasdochter

trouwde met Evert Smit (1774-1843). Deze was zoon van een bakker en mocht alleen met Trijntje trouwen op huwelijkse voorwaarden – zouden zijn zaken mislopen, dan bleef het geld in de familie. Maar Evert Smit slaagde wonderwel. Hij kreeg twintig oliemolens, een stijfsehuis en een pelmolen. Een jaar vóór zijn dood was zijn vermogen vrijwel één miljoen gulden.

Slaaf

Evert Smit bezat ook vier plantages in West-Indië, die hij had gekocht van de familie Stam, inclusief de slaven. Een van hen kwam naar de woning van de familie Smit in de Dubbele Buurt van Koog – het pand dat nu in het Openlucht Museum te Arnhem staat. Een neger baarde in Koog heel wat opzien. Hij was bediende, stalknecht en palfrenier en heette Jacob Stöckel, maar stond in Koog bekend als ‘Zwarte Ko’. Als mevrouw Smit boodschappen ging doen, moest hij twintig passen achter haar lopen. Dat Evert Smit koloniaal actief was, bleek ook uit het apenhok in zijn overtuin en uit zijn rederij, die met vijf schepen vooral op West-Indië voer.

Maire Smit

Als maire van Koog was Evert Smit controversieel. In de Franse tijd werd hij verdacht van verraad en wilde men hem ophangen in de deurpost van zijn woning. Maar hij kon zijn onschuld bewijzen en bleef burgemeester tot na de Franse tijd. Hij bekleedde deze functie óók toen alom dorpsweeshuizen werden gesloten en er gelijktijdig in de veenkolonies grote behoefte bestond aan arbeidskrachten. Daar zond Evert Smit de wezen van Koog heen. Kort daarna vond hij aan zijn voordeur een bedreigend kreupelvers:

*Evert Smit die rijke donder,
Al heeft hij geld,
hij moet eronder.
Zijn apen geeft hij kaas en brood,
Maar de wezen stuurt
hij naar Frederiksoord. ■*

Grietje Nen

Claas Gerritszoon Honig

Het kabinet van Aagje Mats

In zijn jeugd bezocht hij met zijn ouders enkele malen de Zaanlandsche Oudheidkamer in Zaandijk. Zelf waren zij geen Zaankanter, maar hun voorgelacht was van onversneden Zaanse origine, met bekende namen als Mats, Van Gelder en Boekenooen. Bij de bezoeken aan de Oudheidkamer werd altijd even stilgestaan bij het olieverfportret van voormoeder Aagje Mats, weduwe van Hendrik van Gelder.

Kabinet van
Aagje Mats,
in Lodewijk XVI-stijl

De jeugdige bezoeker van toen kwam in 2002 door vererving in bezit van een antiek kabinet, dat aan Aagje Mats heeft toebehoord. Zijn wens om kabinet en portret bijeen te brengen, deden hem besluiten om met bemiddeling van onze vereniging het kabinet in bruikleen te geven aan het Zaans Museum. Het betreft een imposant mahoniehouten rechtmodel kabinet in Lodewijk XVI-stijl, daterend uit het einde van de achttiende eeuw, met opstaande lijst, en met in de bovenkast twee deuren met puntovale panelen met in de hoeken snijwerk van florale motieven en in de onderkast drie laden met koperbeslag.

Aagje Mats leefde van 1789 tot 1866. Het hiervoor genoemde portret van haar bevindt zich in onze verzameling. Een reproductie ervan met een beschrijving van haar kleding is afgebeeld in een speciale aflevering van 'Anno 1961' gewijd aan het Zaans Historisch Museum (nummer 5, november 1992, pagina 41/42). Het aardige is, dat het kraagje van de japon waarin Aagje is afgebeeld, in ieder geval in 1957 nog bestond en in het kabinet lag. Dit laatste blijkt uit een notitie gedateerd 19 april 1957 van

de hand van M.J.C. Duyvis-Boekenooen, waarin zij de herkomst van het meubelstuk beschrijft. Mevrouw Duyvis was toen in het bezit van het kabinet. Zij schreef: 'Dit kabinet komt uit de boedel van Aagje Mats, die gehuwd was met Hendrik van Gelder en overleed te Wormerveer 8 Mei 1866. Zij was de moeder van mijn grootmoeder Boekenooen en woonde tusschen de Goudastraat en het park aan de Zaan. Ik meen dat haar man het huis liet bouwen. Het werd later bewoond door haar ongehuwde kinderen, Tante Cato en Oom Jacob, en in de "zaal" stonden eikenhouten meubelen met goudkleurig velours en franje bekleed. Dat herinner ik mij nog goed. Ook de zilveren soezenmand (broodmand) komt bij haar vandaan en het kraagje van de japon waarin zij geschilderd is ligt in het kabinet.'

Het pand waarop mevrouw Duyvis doelde is Zaanweg nummer 14. In Jan Atens 'Wormerveer langs Weg en Zaan' lezen wij op pagina 195 dat Hendrik van Gelder – papiermaker bij de firma Van Gelder, Schouten & Comp. – het bestaande perceel kocht en het liet vervangen door het tegenwoordige perceel. In de tijd dat Aagje en Hendrik het pand aan de Zaanweg bewoonden zal het kabinet wel in de 'zaal' gestaan hebben. Hendrik van Gelder leefde van 1788 tot 1860. De hiervoor vermelde gegevens maken het in bruikleen gegeven meubelstuk met recht tot een 'kabinet met een verhaal'! ■

Agenda

De zondagmiddagactiviteiten in het Honig Breethuis worden beschouwd als een belangrijk middel om het museum levendig te maken en levend te houden.

In het voorjaar, de winter en het najaar is er iedere derde zondag van de maand een concert of lezing. Deze vinden plaats in de zaal op de bovenverdieping. In de negentiende eeuw ontvingen de bewoners van het huis hier hun gasten. Na afloop kunt u nog wat napraten en iets drinken in de Zaankamer.

Zondag 13 april, concertmiddag

Karin ten Cate (sopraan) en Hans de Weerd (gitaar) met liederen en solo-composities voor gitaar van: Fernando Sor, Thomas Morley, Franz Schubert, Mauro Giuliani en Benjamin Britten.
Aanvang: half vier, entree: zeven euro.

Najaar

Voor het najaar staan gepland:

19 oktober	muziek,
16 november	lezing,
21 december	kerstprogramma.

Reserveren noodzakelijk

Gegeven de beperkte capaciteit van de zaal is het noodzakelijk om te reserveren. Dit kan tijdens openingstijden van het museum, dagelijks van 13.00 tot 17.00 uur, behalve maandag en zaterdag. Telefoon: (075) 6217626.

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Vereniging tot instandhouding en uitbreiding van de oudheidkundige verzameling Jacob Honig Js. Jr. en heeft de bedoeling de band tussen de vereniging (in het bijzonder die met het Honig Breethuis) en de leden te behouden en te versterken.

Teksten:

Annemieke Emond (interviews), Hans Pielkenrood (het kabinet van Mats), Jan Pieter Woudt (twee portretten, met dank aan J.C. de Jong voor de gegevens).

Foto's:

Henk van 't Loo en uit privéverzamelingen van de geïnterviewden.

Vormgeving en drukwerk:
VOF De Top.

Verzending:

de vrijwilligers van het Honig Breethuis.